

ДИФЕРЕНЦІЙНІ ОЗНАКИ СУБ'ЄКТНО-ПРЕДИКАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ ЯК ОДНОГО ІЗ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ ВТОРИННОЇ ПРЕДИКАЦІЇ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У статті висвітлено розмаїття тлумачень стосовно природи суб'єктно-предикаційної структури в межах синтаксичної теорії англійської мови, що вказує на проблемність аналізованої одиниці. Встановлено диференційні ознаки зазначеної структури як одного із засобів вираження вторинної предикації в сучасній англійській мові.

Синтаксичні структури вторинної предикації (СВП) не мають безпосереднього аналогу в українській мові й тому створюють певні труднощі під час вивчення англійської мови як іноземної, і під час їхнього аналізу в межах синтаксичної теорії англійської мови. До засобів вираження вторинної предикації належать структури, що традиційно іменуються в нормативних граматиках Complex Object, Complex Subject, For-to-Infinitive Construction, Absolute Construction, Gerundial Predicative Construction. Усі названі одиниці різняться за своїм граматичним оформленням, проте характеризуються такою спільною рисою як неузгодженість суб'єктно-предикатних відношень у їхній поверхневій структурі. Як показує аналіз наукової літератури, присвяченої питанням теорії вторинної предикації, не всі англісти схильні відносити названі структури до вторинно-предикаційних. **Метою** дослідження є встановлення диференційних ознак СВП (зокрема суб'єктно-предикаційної структури) на основі аналізу їхніх структурних та функціональних особливостей для укладання повного переліку засобів вираження вторинної предикації сучасної англійської мови. **Актуальність** дослідження визначається потребою в лінгвістичних студіях не лише речення як цілісного утворення, але й окремих синтаксичних одиниць, притаманних тій чи іншій мові, які відображають своєрідність поверхневої репрезентації глибинних пропозиційних структур. Завдання таких досліджень полягає в комплексному вивченні синтаксичних одиниць із позицій аналізу їхньої форми, змісту та функціонування [1: 1-2].

Найбільш суперечливим у теорії СВП є розрізнення конструкцій Complex Object (об'єктно-предикаційної структури) та Complex Subject (суб'єктно-предикаційної структури). Стоїть питання, чи виділяти вищезгадані конструкції як окремі, чи вважати Complex Subject пасивною трансформацією Complex Object, і, відповідно, окремо її не виділяти. Лінгвісти мають такі міркування:

1. Конструкції Complex Object та Complex Subject є синонімічними [2: 333; 3: 73].

Після деяких транзитивних дієслів на позначення фізичного відчуття, ментальної діяльності, декларування, примусу, дозволу та ін., інфінітив уживається в семі-предикативних конструкціях (semi-predicative constructions) complex object та complex subject, остання з яких є пасивним відповідником першої (приклад М.Я. Блоха):

We have never heard *Charlie play his violin*. →
Charlie has never been heard to play his violin [4: 103];

2. Complex Object та Complex Subject є різними конструкціями [5: 3; 6: 147-149, 152-153; 7: 144]:

Далеко не всі речення з пасивно-дієслівним ускладненням можуть бути виражені як трансформі речень зі складним додатком [7: 144]. Базова різниця між Complex Object та Complex Subject полягає в композиції предикативної групи. У Complex Object вона є максимально вираженою, тимчасом як в Complex Subject вона, навпаки, максимально скорочена, оскільки втратила елемент, який є носієм тематичної, у певному сенсі надлишкової інформації. Власне семантична вага тематичного елемента визначає вибір активної чи пасивної структури. Таким чином, семантично Complex Object та Complex Subject – це дві форми вираження того самого значення, тобто характеристики об'єкта через спостереження, спонукання чи мислення агента. Проте граматично це загальне категоріальне значення виявляє себе у двох різних структурах: 1) кваліфікативній, 2) означальній (patterns of qualifying and defining) [6: 147-149, 152-153].

Ми дотримуємося другого погляду та вважаємо, що Complex Object та Complex Subject є різними конструкціями.

Окремі вчені не визнають Complex Subject предикаційною структурою, що є іншим дискусійним питанням в англістиці [8; 9]. Ті предикаційні структури, які ми відносимо до Complex Subject, підтримуючи думку О. Есперсена [10: 277-278], а відтак надаємо їм статус СВП, розглядають як частину складеного іменного (О.М. Прохорова [11: 3-10; 12: 54-57], Л.О. Бірюлін [13: 77], О.В. Дейчаківська [8: 1]) чи складеного дієслівного присудка (Ю.О. Жлуктенко [14: 129], С.Г. Тер-Мінасова [15: 73], М.Я. Блох [16: 39], О.І. Смірніцький [9: 269-270]), дієслівного іменного присудка (Н.М. Раєвська [17: 169-171]), чи простого дієслівного присудка з формою дієслова у пасивному стані (О.А. Жаборюк [18: 21-35]), багатоелементного дієслівного присудка (Л.Л. Іофік [19: 31]) і таким чином заперечують наявність другої предикаційної структури в реченні.

В англійській мові [20: 515] речення типу *She seems quite nice really* розглядають як такі, що містять дієслово-зв'язку (a copular verb) та суб'єктний предикатив (subject predicative). **Суб'єктний предикатив** є комплементом до дієслова-зв'язки, характеризуючи іменний вираз у позиції суб'єкта. Розглядається також конструкція з об'єктним предикативом. **Об'єктний предикатив** (object predicative) стоїть після прямого додатка, утворюючи відношення предикації з іменниковою фразою, наприклад: *He did not find her amusing, and she found him quite disastrously dull*. Таким чином, речення типу *She seems quite nice really* у цій граматиці розглядають як такі, що містять складений присудок, а не складний підмет. Проте ми не поділяємо думку, представлену в праці [20: 515]. Речення типу *She seems quite nice really* розглядаємо як речення, що містять

складний підмет, і стверджуємо, що як і в СВП, яка виконує функцію складного додатка, у СВП, що виконує функцію складного підмета, вторинний присудок може виражатися не лише неособовою формою дієслова, але й недієслівною частиною мови. Питання про те, чи розглядати речення типу *She seems quite nice really* як такі речення, що містять складний підмет, чи такі речення, що містять складений присудок, викликає багато дискусій в англістиці. Існують погляди, які як підтверджують нашу точку зору, так і заперечують її. Тому, вважаємо доцільним навести критичний огляд цих праць.

Ускладнені речення типу: *It is supposed to be a political failure. It was considered impossible for anyone to escape* розглядають як контамінацію двох структурно-комунікативних типів речень: 1) безособового та 2) речення з пасивом [21: 131, 134, 137]. Крім цього, вважають, що структура it + пасивна форма прогнозує дихотомічну структуру, робить її логічно обов'язковою. Таким чином, ця структура характеризується появою пропозиційної валентності (підкреслення наші), що допускає різну синтаксичну реалізацію пропозиційного значення.

Описані у праці [21] міркування дозволяють стверджувати, що і речення типу а) *He was supposed to be a political failure* та б) *He seemed (to be) a political failure* можна розглядати як контамінацію двох речень, а саме: у випадку "а" – 1) безособового речення в пасивній формі *It was supposed (by somebody)*, та 2) стверджувального *He is a political failure.*; у випадку "б" – 1) безособового в активній формі *It seemed (to smb)* та 2) стверджувального *He is a political failure.* Виявлення двох пропозицій, є доказом того, що названі нами речення можна розглядати як речення, що містять СВП у функції складного підмета.

У реченнях типу I) *He is anxious to come* та II) *He is sure to come* існує семантико-комунікативна неоднозначність першого елемента в складному іменному дієслівному присудку. Специфічність полягає у тому, що в структурах II типу модус (*is sure*) орієнтований на всю пропозицію й обумовлює цілісність пропозиції, проте (що важливо) модусний та диктумний суб'єкти не співпадають. Суб'єктом модусного предиката (він є розмитий) може бути: а) мовець, б) невизначене коло людей, в) соціум. Суб'єкт II речення (*he*), будучи суб'єктом лише диктумної частини, не співвідноситься з модусною частиною. Своєрідність речень II типу підтверджується у дослідженні О.М. Прохорової [11: 8-9; 12: 54-57] такими спостереженнями:

– у реченнях II типу (на відміну від першого), при різній орієнтованості предикатів і парантезному характері першого, можливим є розчленування на різні предикативні одиниці: *He is likely to come. – It is likely he will come;*

– для II типу неможлива трансформація номіналізації:

He is eager to come – His eagerness to come.

*He is certain to come – *His certainness to come;*

– у II випадку суб'єкт оцінки і суб'єкт дії не співпадають;

– у структурах II типу модусне значення таке, що воно не може йти від суб'єкта дії, а йде від мовця: **He himself is certain to come.*

У структурах I типу модусний компонент є іменною частиною складеного іменного дієслівного присудка, а в структурах II типу, залишаючись у межах присудка, він набуває статусу парантетичного предиката. Таке твердження дозволяє зробити висновок, що названий О.М. Прохоровою [11; 12] "парантетичний предикат" є предикатом іншої пропозиції. Відтак речення II типу *He is likely to come* ми аналізуємо як такі, що містять два предикаційних плани, а саме *It is likely (to smb.) that he will come.* Речення *He is likely to come* доцільно розглядати як таке, де функцію предиката виконує лише частина "is likely", що є предикатом структури первинної предикації (далі СПП), підметом цієї структури вважатимемо СВП "He ... to home". Аналогічним чином можна розглядати речення типу *He seems to come. – It seems (to smb) that he will come; He seems to be perfect. – It seems (to smb) that he is perfect, та He seems perfect. – It seems that he is perfect.*

У залежності від морфологічної природи елемента виділяють три основних типи ускладнення присудка:

1) активно-дієслівне ускладнення – *He may come;*

2) пасивно-дієслівне ускладнення – *He is expected to come;*

3) ад'єктивне ускладнення (також, за Г.Г. Почепцовим, це може бути ускладнення дієприкметником чи словом категорії стану) – *He is likely to go home* [7: 134-135].

Причому Г.Г.Почепцов зазначає, що немає достатньої граматичної підстави, щоб вбачати в конструкціях цього типу складний підмет зі структурою N to V. Проте, з іншого боку, в реченнях, де відбувається пасивно-дієслівне ускладнення присудка, співставлення такого присудка з простим дієслівним присудком у формі індикатива виявляє суттєву різницю між ними в оцінці мовцем реальності відповідних дій, фактів. Порівнюючи два речення з названими типами присудків 1) *He comes.* та 2) *He is expected (known, supposed, et.) to home.*, Г.Г. Почепцов зауважує, що в другому реченні "мовець наче знімає з себе відповідальність за достовірність факту, що повідомляється" [7: 143]. Такі міркування автора, на нашу думку, навпаки, підтверджують наявність у реченнях типу *He is expected (known, supposed, etc.) to come* другого суб'єкта, який проте не виражається експліцитно на поверхневому рівні. Його місце посідає СВП, що функціонує відповідно як складний підмет.

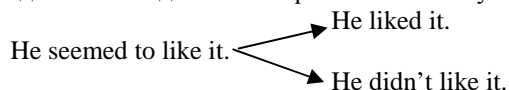
Досліджуючи семантику синтаксичних конструкцій, що виражають оцінку ототожнення, вважають, що напівповнозначні дієслова *seem, appear, happen, chance, turn out, prove* входять у мікросистему суб'єктивної оцінки ототожнення [4: 33]. За своєю семантикою ці дієслова наближаються до модальних слів ймовірності (*maybe, perhaps, probably* та ін.). Проте на відміну від останніх вони володіють лексичним значенням "виглядати", "здаватися", "виявитися" і, як наслідок, виражають ймовірність, що видається. У цьому значенні вони утворюють характерні сполучення з інфінітивом різних повнозначних дієслів, які за синтаксичним статусом є аналогічними до модально-дієслівних конструкцій. Пор. [4: 33]:

«He must have come over there to save time.

[...] *this public enemy turned out to have been born in Swedish Haven*».

Схожою є думка, коли речення типу *John may (is likely to) open the window* відносять до групи "прості і складні речення з модальними присудками" [22: 27].

Проте зазначають [4: 35], що в конструкціях із дієсловами "seem", "appear" та інших зміст об'єкта оцінки співвідноситься з двома альтернативними ситуаціями:

Причинами суб'єктивної оцінки є або об'єктивні ознаки референта, або ознаки, що домислюються мовцем і не мають об'єктивних підстав в референті [22:27]. Висловлена думка про те, що певна інформація домислюється мовцем, підтверджує той факт, що речення типу *He seemed to like it* містить дві пропозиції. Особливість цих речень полягає в тому, що на поверхневому рівні виражено суб'єкт лише одної пропозиції, а суб'єкт другої є наявним імпліцитно: *It seemed (to smb) that he liked it*. Тому вважаємо, що такі речення слід розглядати як речення, що містять складний підмет (He to like it), а не складений присудок (seemed to like).

У критичному огляді певних положень трансформаційної граматики стосовно співвідношення поверхневої та глибинної структур через застосування низки трансформацій зауважено, що група дієслів seem, appear, happen, turn out, strike в певних умовах обов'язково потребує трансформації екстрапозиції – переносу підмета в кінець речення [23: 88-89; 24]. Напр.:

(1) a) *It seems to me that Greta is getting meaner.*

b) **That Greta is getting meaner seems to me.*

(2) a) *It happens that Johnson annoys Max.*

b) **That Johnson annoys Max happens.*

У тих же умовах для інших дієслів екстрапозиція носить факультативний характер:

(3) a) *It is odd that Betty cannot fly.*

b) *That Betty cannot fly is odd.*

Можна було б сформулювати правило, що потребує обов'язкової трансформації екстрапозиції з цими дієсловами, якщо би не мали місця випадки без екстрапозиції типу:

(4) *Johnson {seem, appear, happen} ed to annoy Max.*

У цих реченнях підмет не піддається екстрапозиції. Причина полягає в тому, що в (4) Johnson є похідним підметом. Таке представлення речення типу *Johnson seems to annoy Max* підтверджує наші міркування, що ці речення слід аналізувати як речення, що містять складний підмет.

Підсумовуючи вищевикладені погляди, зазначимо, що у сферу нашого розгляду потрапляють не лише речення на зразок *He was considered (to be) an honest man*, але й речення типу *He seemed to be an honest man* та *He seemed an honest man*, де "he" та "(to be) an honest man" вважаємо складним підметом, частини якого пов'язані предикаційним зв'язком.

Проведений аналіз дозволяє виділити такі диференційні ознаки суб'єктно-предикаційної структури як одного із засобів вираження вторинної предикації в сучасній англійській мові:

– це бінарна структура, що складається з вторинного підмета та вторинного присудка. Вторинний підмет виражається іменником чи займенником у називному відмінку, а вторинний присудок – неозначеною формою дієслова (інфінітивом, дієприкметником I, дієприкметником II) чи недієслівною частиною мови;

– ця структура залежить від СПП, що на поверхневому рівні представлена лише присудком у пасивній чи активній формі, та виконує в реченні функцію складного підмета.

Вторинний підмет та вторинний присудок в СВП названого типу пов'язані відношеннями, аналогічними до відношень між первинним підметом та присудком у СПП, що виявляється за допомогою методу трансформації. Провівши трансформацію, виявляємо два плани предикації у реченнях, що містять СВП:

He was considered (to be) an honest man. —>

They considered that he was an honest man. —>

They considered something. He was an honest man.

He seemed (to be) an honest man. —>

It seemed (to them, to smb.) that he was an honest man. —>

Something seemed to somebody. He was an honest man.

Підсумовуючи, зазначимо, що встановлення диференційних ознак синтаксичних структур на основі аналізу їхніх структурних та функціональних особливостей дозволяє проводити подальші дослідження у ракурсі формально-граматичного моделювання цих структур з метою застосування таких напрацювань в автоматичних/автоматизованих системах, які обробляють текстові дані, що належить до нагальних потреб сучасної лінгвістики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Карамішева І.Д. Структурні та функціональні особливості вторинної предикації в сучасній англійській мові (досвід формально-граматичного моделювання): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київ. нац. лінгвістичний ун-т. – К., 2005. – 19 с.
2. Блох М.Я. Теоретическая грамматика английского языка: Учеб. – М.: Высшая школа, 2000. – 381 с.
3. Туголокова Г.И. К проблеме сопоставления конструкций с объектно-предикативным и субъектно-предикативным сочетанием в современном английском языке // Вопросы синтаксиса современного английского языка: Сб. ст. – М., 1973. – Вып. 2. – С. 73-87.

4. Блох М.Я., Саакян А.С. О семантике синтаксических конструкций, выражающих оценку отождествления // Проблемы языкознания и теории английского языка. Сб. тр. – М.: МГПИ, 1976. – Вып. II – С. 33-44.
5. Воскресенская Н.Е. К вопросу о подлежащем в предложениях с конструкцией "именительный с инфинитивом" // Члены предложения в английском, немецком и французском языках. – Грозный, 1979. – С. 3-13.
6. Кошечкина И.Г. Проблемы языкознания и теории английского языка: Сб. тр. – М.: МГПИ, 1976. – Вып. II. – 168 с.
7. Почепцов Г.Г. Конструктивный анализ структуры предложения. – К.: Вища школа, 1971. – 191 с.
8. Дейчаківська О.В. Синтактико-семантичні властивості дієслів у функції зв'язки (На матеріалі англійської мови): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київ. держ. лінгвіст. ун-т. – К., 1997. – 18 с.
9. Смирницкий А.И. Синтаксис английского языка. – М.: Изд-во лит-ры на иностр. языках, 1957. – 286 с.
10. Jespersen O. A Modern English Grammar on Historical Principles. Part V. Syntax. – Copenhagen, 1940. – Vol. 4. – 528 p.
11. Прохорова О.Н. Предложение с составным сказуемым, включающим именную модальный компонент: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Ленинград. гос. пед. ин-т им. А.И. Герцена. – Л., 1988. – 16 с.
12. Прохорова О.Н. Семантико-коммуникативная неоднозначность первого элемента в составном именном глагольном сказуемом // Структура и семантика простого, сложного и осложненного предложения. Межвуз. сб. науч. тр. – Л.: ЛГПИ, 1988. – С. 54-60.
13. Бирюлин Л.А. Конструкции с фазовыми, модальными и каузативными глаголами // Семантика и синтаксис конструкций с предикатными актантами: Материалы всесоюз. конф. "Типологические методы в синтаксисе разносистемных языков". – Л., 1981. – С. 71-88.
14. Жлуктенко Ю.О. Порівняльна граматики англійської та української мов: Посіб. – К.: Радянська школа, 1960. – 160 с.
15. Тер-Минасова С.Г. Синтагматика речи: онтология и эвристика (общая и английская синтагматика составных номинативных групп). – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1980. – 200 с.
16. Блох М.Я. К проблеме идентификации ядерных предложений // Синтаксические исследования по английскому языку: Ученые записки. – М.: МГПИ, 1971. – Т. 473. – Вып. 2. – С. 28-52.
17. Номинализация в современном английском языке / Под общ. ред. Н.Н. Раевской. – К.: Вища школа, 1982. – 176 с.
18. Жаборюк О.А. Категорія стану в сучасній англійській мові та індоєвропейський синтаксичний процес: Теоретичні аспекти. – Одеса: Маяк, 1998. – 208 с.
19. Структурный синтаксис английского языка: Пособ. по теор. грамматике / Под ред. проф. Л.Л. Иофик. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1972. – 176 с.
20. Longman Grammar of Spoken and Written English / D.Biber, S.Johansson, G.Leech and others. – L.: Longman, 1999. – 1204 p.
21. Кобрин Н.А., Елизарова Г.В. Семантическая структура усложненных и сложных предложений с безлично-пассивной начальной частью // Структура и семантика простого, сложного и осложненного предложения: Межвуз. сб. науч. тр. – Л.: ЛГПИ, 1988. – С. 131-138.
22. Шаумян С.К., Соболева П.А. Комплементация в аппликативной грамматике // Проблемы структурной лингвистики, 1972. – М.: Наука, 1973. – С. 26-92.
23. Буачидзе М.Н. О семантических фильтрах в трансформационной порождающей грамматике (Обзор) // Проблемы порождающей грамматики и семантики: Реферативный сб. – М.: МГПИИЯ, 1976. – С. 84-92.
24. Postal P.M. The Best theory // Goals of linguistic theory. Ed. by S.Peters. – N.J.: Englewood Cliffs, 1972. – P. 131-170.

Матеріал надійшов до редакції 21.04. 2007 р.

Карамышева И.Д. Дифференциальные признаки субъектно-предикационной структуры как одного из средств выражения вторичной предикации в современном английском языке.

В статье отражено разнообразие толкований относительно природы субъектно-предикационной структуры в пределах синтаксической теории английского языка, что указывает на проблемность анализируемой единицы. Установлены дифференциальные признаки отмеченной структуры как одного из средств выражения вторичной предикации в современном английском языке.

Karamysheva I.D. Distinctive features of the subjective predicative structure as one of the means of secondary predication expression in the modern English language.

The article highlights the variety of interpretations concerning the nature of the subjective predicative structure within the syntactic theory of the English language pointing out the problem character of the analyzed unit. Distinctive features of the researched structure as one of the means of secondary predication expression in modern English are presented.